



ARAŞTIRMA MAKALESİ

Sebahat BOZCA

Ankara Hacı Bayram Veli Üni.
Lisansüstü Eğitim Enst.
Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı

sebahat.bozca@hbv.edu.tr

 0000-0003-0299-9527

 10.56387/ahbvedebiyat.1098383

Gönderim Tarihi: 04.04.2022

Kabul Tarihi: 26.05.2022

Alıntı: BOZCA, S. (2022).
"Paşkuwatti Ritüeli (CTH 406)".
AHBVÜ Edebiyat Fakültesi
Dergisi, C.2, (6), 153-159.

PAŞKUWATTİ RİTÜELİ (CTH 406)

ÖZ: Büyü eskiçağ toplumlarında doğaüstü güçleri etkileyerek belli bir amaca ulaşmak için yapılan bir takım eylemlerden oluşmuştur. Hititler de doğaüstü güçlerin zararlı etkilerini ortadan kaldırmak veya bu etkileri kendi yararlarına başkalarının zararlarına çevirmek amacıyla büyü ritüelleri düzenlemişlerdir. Onlar, başlarına gelen hastalıkları doğaüstü güçlerin zararlı etkilerinden biri olarak görmüş ve bu hastalıkların tanrı tarafından verildiğine inandıkları için hastalıklardan kurtulmanın yolunun da tanrılara yalvarmak ve hastalığın iyileşmesi için tanrıya kurbanlar sunup bazı majik işlemler uygulayarak onları ikna etmeye çalışmak olduğunu düşünmüşlerdir. Bu yüzden Hititlerde din ve tıp arasında sıkı bir bağlantı kurulmuştur. Tedavi amaçlı büyü ritüelleri yapan büyücüler hekim olarak da görülmüş ve Hititler tarafından onlara saygı duyulmuştur. Hititlerde büyü 'ak büyü' ve 'kara büyü' olarak iki şekilde yapılmış, 'kara büyü' yasaklanmış ve hatta cezası ölüm olmuşken, 'ak büyü' Hititler tarafından yoğun ilgi görmüş bu nedenle de Kizzuwatna ve Arzawa gibi ülkenin farklı yerlerinden büyücüler Hattuşa'ya akın etmiştir. Hitit büyü ritüellerinden birisi olan Paşkuwatti ritüelinde tıbbi uygulama amaçlanmış, iktidarsızlık şikayeti ile büyücüyü başvuran kurban sahibine büyücü kadın tarafından üç gün sürecek olan bir ritüel yapılmış, tanrıya bir takım adaklar sunulmuş ve bazı büyü metodları da kullanılarak tanrının hastalığın iyileşmesi için yardım etmesi beklenmiştir. İktidarsızlık şikayetinin hastayı yaşadığı toplum içerisinde psikolojik olarak da etkileyebileceği düşünüldüğünde, bu ritüelin ve ritüeli yapan Paşkuwatti'nin hastaya ve toplum psikolojisine de fayda sağladığı ve toplumsal hizmet sunduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hitit, Büyü, Tıp, Ritüel, Paşkuwatti.

THE PAŞKUWATTİ RITUAL (CTH 406)

ABSTRACT: Magic consisted of a number of actions taken to achieve a certain purpose by influencing supernatural forces in ancient societies. The Hittites also organized magic rituals in order to eliminate the harmful effects of supernatural powers or to turn these effects to the detriment of others for their own benefit. As they saw the diseases befalling them as one of the harmful effects of supernatural powers and they believed that these diseases were given by God, they thought that the way to get rid of diseases was to pray to the gods and try to persuade them by applying some magical actions and/ or by offering sacrifices to the gods for the healing of the disease. Therefore, a close connection was established between religion and medicine in the Hittites. Sorcerers who performed therapeutic magic rituals were also seen as physicians and respected by the Hittites. In the Hittites, magic was done in two ways as 'white magic' and 'black magic'; while 'black magic' was forbidden and even penalized with death, 'white magic' attracted great attention from the Hittites, so magicians from different parts of the country such as Kizzuwatna and Arzawa flocked to Hattusha. In the Paşkuwatti ritual, one of the Hittite magic rituals, medical practice was aimed; for this purpose, a three-day ritual was performed by the female sorcerer on the victim who applied to her with the complaint of impotence. In this process, some offerings were presented to the god, and through the use of some magical methods, they expected the god expected to heal the disease. Considering that the complaint of impotence could also affect the patient psychologically in the society in which he lived, it is thought that this ritual and Paşkuwatti, who performed the ritual, also benefited the patient and community psychology, thus providing a social service.

Keywords: Hittite, Magic, Medicine, Ritual, Paşkuwatti.

Giriş

Büyü, *belli sonuçları elde etmek amacıyla doğüstü sayılan güçlerin yardımına başvurmak veya doğada bulunan gizli güçleri ya da varlıkları etkilemek suretiyle yapılan ve belli usulleri olan bir dizi törensel uygulamaları ifade eden kavramdır* (Kirman, 2011: 43).

Antropologlar, büyü ile ilgili iki yaklaşım ortaya koymuştur: Birinci yaklaşımda büyü uygulamalarının yanlış dünya algısından kaynaklandığını savunurken ikinci yaklaşımda büyüün fiziksel hedeflerden çok psikolojik hedeflere yönelik olduğunu savunmuşlardır. Birinci yaklaşımın savunucularından Tylor, büyü ve bilimin temelde benzediğini çünkü ikisinin de gözleme dayandığını söylemiştir. Büyüye yaklaşımında Tylor'dan etkilenen Frazer ise ilkel insanın dünyayı kendisine benzer biçimde algıladığına inanmıştır. İlkel insanın dünyasının duyguları vardır ve bu dünya doğüstü güçler tarafından yönetilir. Böyle bir dünya tasarımı insan, doğanın gidişini kendi yararına istediği gibi çevirebilir. Doğadan bir şey istiyorsa, onu taklit ederek bunu elde edebileceğine inanır (Frazer, 2004: 10). Büyü konusunda ikinci yaklaşımı temsil eden Malinowski'ye göre büyü, insanın doğa karşısındaki çaresizliği ile ilişkili bir olgudur. İnsan başa çıkabildiği sorunlar söz konusu olduğunda büyüye başvurmaz ancak balıkçılık gibi şansa bağlı durumlarda bereketi arttırmak için büyüye yönelebilir (Malinowski, 2000: 207).

Büyü konusunda antropologlar arasında farklı yaklaşımlar olsa da hepsi ortak bir noktada uzlaşmıştır. Onlara göre büyü ve büyücünün doğüstü güçlerinin yanında şifa verici yetenekleri de vardır. Büyücüler bir çeşit halk hekimi olarak toplumun yanında yer almışlardır. Doğüstü güçleri etkileyebilme özelliklerinden dolayı toplumun inanç sisteminin vazgeçilmez unsurlarından biri olmuşlardır (Reyhan-Cengiz, 2016: 107).

Hitit toplumunda büyüün kullanılma amacı doğüstü güçlerin zararından korunmak ve bu güçlerin zararlı etkilerini kendileri açısından yararlı, başkaları açısından zararlı bir duruma çevirmek olmuştur (Reyhan, 2008: 277). Hititlerde büyü; 'ak büyü' ve 'kara büyü' olarak iki şekilde düşünülmüş, onlar için esas ilgi çeken büyü çeşidi ise "ak büyü" olmuştur (Reyhan, 2021: 8). Kara büyü ve ak büyü arasında yöntemsel bir farklılık yoktur. Burada büyücünün sahip olduğu yetenekleri kullandığı amaca göre büyüye ak ya da kara büyü ismi verilmiştir (Reyhan, 2021: 30). Hititler birçok durumun kirlenme ile sonuçlanacağını düşünmüşlerdir. Kirlendiklerinde ise ak büyüye başvurarak arınmaya çalışmışlardır. Onlar; kara büyü, lanet, kötü söz, kötü dil, kirlenmiş gıda yedirilmesi gibi başkalarının sebep olduğu, ya da cinayet işleme, arkadaşının başına vurma, kirliliğe dokunma, yalan yere yemin etme, bedensel kirliliğe dikkat etmeme gibi kişinin kendisinin sebep olduğu durumların kirlenmeye neden olduğunu düşünmüşlerdir. Kişinin veya nesnenin bunlardan birine maruz kalması durumunda ise; halk, ordu ve hayvan sürüsünde salgın, üzüm bağlarının verimsizliği, aile bireyleri arasında geçimsizlik, iktidarsızlık, kısırlık, uykusuzluk, kâbus görme, huzursuzluk hali, hatta ölümün gerçekleşebileceğine inanmış olan (Süel, 1985: 52-55) Hititler, kirlenme durumunu sadece kurban sahibine has bir durum olarak görmemişlerdir. Bu durumdan kurban sahibinin yaşadığı ev halkının, çevresindeki insanların, hayvanların hatta temasta bulunulan her şeyin etkilendiğini düşünmüşlerdir. Özellikle bu kişi bir krala, kirliliğin bütün ülkeyi ve halkı etkileyeceğine inanmışlardır. Amacı arınmak olan büyü ritüelleri bu sebeplerden dolayı insana, eşyaya, şehirlere, ülkenin tamamına ve hatta tanrılara bile uygulanmıştır (Reyhan, 2003: 113).

Hitit büyü ritüellerinin genelinde (CTH 391 ve CTH 489) kullanılan ortak malzemeler olduğu gibi ritüelin amacına uygun özel malzemeler de kullanılmıştır. "Somun ekmek, incir, üzüm, saman, buğday" ortak kullanılan malzemelerken bu yazının konusunu oluşturan "Paškuwatti" ritüelinde kullanılan "iğ ve kirman"¹ özel malzemelere örnektir. Hitit büyü ritüellerinde tanrıların yardıma gelmesini sağlamak için öncelikle onları memnun etmek gerektiğine inanılmış bu yüzden ritüellerde onların ilgisini çekecek kurban malzemeleri kullanılmıştır. Kurban malzemeleri seçilirken kurban sahibinin maddi durumu da göz önünde bulundurulmuştur. Eğer ritüel için bir koyun gerekiyorsa ve kurban sahibinin onu karşılayacak maddi gücü yoksa,

¹ Elde yün eğirmeyi sağlayan araçlar.

koyunun kendisi değil onu temsil eden kil tasvir kullanılmıştır. Ritüelin sonunda ise kullanılan malzemeler yok edilmiş böylece onların yeni bir kirliliğe yol açmaması amaçlanmıştır.

Hititlerde hastalıkların tedavisinde büyü tıbbi uygulamaların yanında tamamlayıcı bir unsur kullanılmıştır. Eskiçağ toplumlarının tümünde olduğu gibi Hititler için de tıp uzmanlık isteyen bir alandır (Dinçol, 1985: 1). Hititler hastalıkları iyileştirmek için bazen Mısır gibi tıp alanında çağına göre öncü olduğu bilinen komşu krallıklardan yardım istemişlerdir. Hattuşili'nin kız kardeşi Matanazi'nin hamile kalması için Mısır Kralı II. Ramses'den yardım istediği mektup buna örnek olarak gösterilebilir:

Mısır ülkesinin kralı, büyük kral Güneşin Oğlu Ria maşeşa Mai-amana Mısır ülkesinin kralı, Büyük Kral [Vaşmuari]a Şatepnaria Şöyle (der): [Kardeşim] Hatti Ülkesinin Kralı, büyük kral [Hattu]şili'ye söyle. İşte ben, [kard]eşin, Mısır ülkesinin kralı, büyük kral, iyiyim. Sen kardeşim (de) iyi olasin! Kar[deşime] şöyle (söyle) :[Kardeşimin] bana [kız kard]eşi Matanazi hakkında aşağıdaki gibi yazdığı konuya gelince: "kardeşim bana onun doğurabilmesi için ilaç hazırlayacak bir adam göndersin" kardeşim bana böyle yazdı. Kardeşime şunu (söylemek isterim): Bak, kardeşimin kız kardeşi Matanazi, kardeşin kral onu tanıyor: O elli ya da atmış yaşında bir kadını doğurtmak için 3-5 ilaç yapmak olanaksızdır. Gerçekten Güneş Tanrısı ile Fırtına Tanrısı (onun hatırı için) sihirli bir tedavi ile etkili olabilirler. Kardeşimin kız kardeşi için (eskiden de böyle bir tedavi) etkili oldu. Ben, kardeşin kral, yetenekli bir si[hir] rahibi ile yetenekli bir hekim] göndereceğim Onun doğurması için bir ilaç yapacaklar. İşte kardeşime [b]u habercimin eliyle bir hedi[ye] gönderdim.[.....]kral kotonundan [manto giysileri] [.....] kral kotonundan Tunika'lar (Tabletin alt kısmı yazısız) (Alp, 2002:22).

Hititlerin hastalıklara çözüm bulmak amacıyla büyü ritüellerinden yararlandıkları çivi yazılı metinlerden anlaşılmaktadır. Bu ritüellerden biri de iktidarsızlığa karşı yapılan Paşkuwatti ritüeli olmuştur (Karauğuz, 2022:136). Hitit büyü ritüelleri belli prosedüre göre hazırlanmıştır. Öncelikle giriş kısmında ritüeli yapan kişinin adı, unvanı, hangi ülkeden geldiği ve ritüeli ne amaçla yapıldığı kayıtlıdır: §1(I 1-3) *Paraşša kentinden olan Arzawalı kadın Paşkuwatti şöyle (der):* (Karauğuz, 2022:136).

Hitit büyü ritüelleri, Anadolu ve Kizzuwatna olmak üzere iki alandan gelmiştir. Bu alanlardan birisi Orta ve Batı Anadolu kökenli, Hitit- Hatti- Luwi ritüelleri diğeri ise Hurri-Mezopotamya-Suriye ve Güneydoğu geleneklerini harmanlayan Kizzuwatna kökenli ritüellerdir. Ritüeli yapan kişi Paşkuwatti, ritüelde de ifade edildiği gibi Batı Anadolu'da bulunan Arzawa'dan gelmiştir (Reyhan, 2021: 19-20).

İktidarsızlığa karşı yapılan bu ritüelin amacı, §1(I 1-3)*Eğer erkeğin üremesi yoksa ya da kadın karşısında erkek değilse §2(I 4-13)(bunun için) tanrıça Uliliaşši'ye kurban sunacağım ve ona üç gün boyunca yalvarıp dua edeceğim* (Karauğuz, 2022:136) ritüelin ilk cümlesinden de anlaşılacağı üzere üreme yeteneğine sahip olmayan bir adama bu yeteneği kazandırmak olmuştur. Ritüelde adı geçen tanrıça *Uliliaşši'*dir. Metinde adı geçen tek tanrıça odur. Hitit dünyasında bu tanrıçanın üreme ile ilişkili olduğu söylenebilir.

Eskiçağ uygarlıklarında büyü'nün etkisini ve gücünü kavramak, o dönemin tıbbını anlamamızı da kolaylaştırmaktadır. Özellikle tedavi yöntemlerinin işe yaramadığı durumlarda hastalığa sebep olduğu düşünülen tanrıları memnun ederek hastalıktan kurtulmaya çalışmak Hititler de dâhil birçok eskiçağ uygarlığının başvurduğu bir yöntem olmuştur. Büyü ritüelini uygulayacak olan büyücünün buradaki görevi ise hasta ile tanrı arasında bağlantının kurulacağı ritüel işlemleri gerçekleştirmektir (Ünal, 2006: 77). Büyü esnasında kullanılacak yöntem, hastalığın sebeplerini ortadan kaldırmaya yönelik olmuştur. Hastalığı tanrı verdiğine göre, hastalığı ortadan kaldırmanın yolu, genellikle tanrıya dua ederek veya kurbanlar sunarak onu ikna etmekten geçmiştir.

Hitit büyü ritüel metinlerinde büyücünün yanında bazı görevli/görevlileri görmek mümkündür. Bakire olması şartı olan bir görevli kız², bu ritüelde karşımıza çıkmıştır. Ritüelde, bakire

² Bakire olması şartı olan görevli kızın geçtiği diğer büyü ritüelleri için bakınız: CTH 393, CTH 480, CTH 406.

kıza sembolik olarak bir hadım yaklaştırılmış ve onların bu yakınlaşmasından dışkı ve idrardan başka bir şey çıkaramayacağı söylenerek aynı durumun kurban sahibinin başına gelmemesi tanrıdan istenmiştir.

§3 (I 14-18) *Temiz (bakire) bir kız onları yukarı kaldırır. (Ardından) kurban sahibi yıkanır ve o, onların gerisinden yürür. (Karauğuz, 2022:136) §5-6 (I 30-32,39-44)... Ona şöyle diyeceğim: "...Bak,... Onun yatak odasına gitti. Bak, ölümlü (olan bu insan) dışkı ve sidik (ten ibarettir)tir". Seni bulamadı (Karauğuz, 2022:136).*

Hitit büyü ritüellerinde giriş kısmından sonra genellikle ritüelde kullanılacak malzemeler sıralanmıştır. Paşkuwatti ritüelinde kullanılan malzemeler şunlardır:

Peksimet (kurutulmuş ekmek), nemli undan tatlı tarna ölçüsünde üç somun ekmek, her birinden az olmak şartıyla tanrının nektarı, afyonu, kuru üzümü ve inciri, (ayrıca) koyun, bir tutam yün, şarap dolu bir testi, kurban sahibinin hastasının pelerini ya da gömleği, kamıştan yapılmış (bir) kapı, kırmızı ve beyaz yün ipliği, iğ ve kirman/ağırşak, yay ve bir ok, testi, kurban sahibinin uyuması için bir yatak, bir palto veya gömlek, bulgur, bir koyun, erzak küpü veya onun bir heykeli.

Bu malzemeler öncelikle ritüelin amacına uygun olarak seçilmiştir. Örneğin yün ipliklere Hitit büyü ritüellerinde sıklıkla rastlanılmaktadır. Hititler yün türünde kullanılan malzemenin kötülüğü çektiğine inanmış ve renkli yün ipliğine farklı anlamlar yüklemişlerdir. Hititlerde kırmızı yün iplik hastalık anlamına gelirken, beyaz yün iplik ise hastalıktan kurtulmayı ifade etmiştir (Başol, 2014: 183).

§4 (I 19-29) *Sonra onları kırmızı ve beyaz yüne bağlayacağım. Kurban sahibinin eline iğ ve kirman/ağırşak vereceğim ve kapıların altından (geçip) gelir. Kapılara doğru yürüdüğünde iğ ve kirmanı ondan alıp ona bir yay ve bir ok vereceğim ve ona şöyle diyeceğim: "Bak, kadınlığı senden aldım ve sana tekrar erkekliği verdim. Kadın davranışını (üzerinden) at. Erkek davranışını al." (Karauğuz, 2022:136).*

Hitit büyü ritüellerinde yapılan eylemlerin tamamı ulaşılmak istenen amaca uygun olarak seçilmiştir. Paşkuwatti ritüelinde geçen eylemler şunlardır: tanrıça Uliliaašši'ye kurban sunulması, tanrıçaya üç gün boyunca yalvarıp dua edilmesi, temiz (bakire) bir kızın malzemeleri taşıması, kurban sahibinin yıkanması, kurban sahibinin malzemeleri taşıyan bakire kızın peşinden yürümesi ve yıkanması, peksimetleri bakire kızın kaldırması, büyücünün kamıştan sembolik bir kapı yapması, kapıların kırmızı ve beyaz yün ipliği ile bağlanması, kurban sahibinin eline iğ ve kirmanın kapıdan geçmeden önce verilmesi ve kapıya doğru yürüdüğünde iğ ve kirmanı ondan alıp ona bir yay ve bir ok verilmesi, parçalanmış somun ekmeklerinin peksimetlerin üzerine konulması, eve geri dönülüp kurban sunumuna devam edilmesi, evde sofranın kurulması ve peksimetlerin sofraya konulması, peksimetlerin üzerine parçalanmış somun ekmeklerinin konulması, peksimetlerin az bir kısmının kurban sahibinin ağzına konulması ve tanrıça için üç kez içilmesi, sofranın önüne yatak konulması ve kurban sahibinin sofranın önünde uyuması, peksimetlerin üzerinin palto veya gömlek ile kapatılması, üç gün boyunca her sabah dua edilmesi, sabah öğle ve akşam somun ekmeklerin parçalanması, bulgur saçılması, koyun kurban edilmesi, kurban edilen koyunun parçalanarak bölüştürülmesi, kurban sahibinin tanrıça için dua etmesi, erzak küpü ya da bir heykelin dikilitaş gibi tanrıça için yerleştirilmesi.

Hitit büyü ritüellerinde büyü'nün amacına göre bazı metodlar kullanılmıştır. Bu metodlar aslında büyü'nün en önemli kısmını oluşturmaktadır. Paşkuwatti ritüelinde 'benzer benzeri yaratır' ilkesinden hareketle analogi metodunu ve olumsuz durumun başka bir nesne ya da canlıya aktarılması kurban sahibinden uzaklaştırılmak istendiği 'bağlantı kurma ve aktarma' metodunu görmemiz mümkün olmuştur (Reyhan, 2003: 123,124).

Ok ve yay genelde erkeklerin, iğ ve kirman ise kadınların kullandığı malzemelerdir. Ritüeli gerçekleştiren büyücü kadın önce kurban sahibinin eline iğ ve kirmanı vermekte ardından

bunları ok ve yay ile değiştirmektedir. Burada uygulanan anoloji metodunda erkeğin tüm kadınlık alametlerinden uzaklaştırılması amaçlanmaktadır.

Ritüelde masa, tanrıya sunulacak yiyecek ve içecekleri üzerine koymak için kullanılmış ve masanın önüne bir yatak serilerek kurban sahibinin bu yatakta yatması istenmiştir. Bu işlem üç gün boyunca devam etmiş ve tanrının kendisine sunulan bu ikramlar karşılığında masanın yanındaki yatakta yatan kurban sahibinin hastalığını tedavi etmesi beklenmiştir.

Ritüelin yapıldığı mekânların seçimi de önemlidir. Paşkuwatti ritüeli için açık arazi tercih edilmiştir. Hitit büyü ritüellerinde, büyüün yapılacağı alanın özellikle yerleşim yerlerinin uzağında olmasına dikkat edilmiştir. Çünkü işlem sonrası oluşacak kirliliğin başkalarını etkilemeden yok edilmesi Hititler için çok önemli olmuştur. Hitit ritüellerinin zamanı da mekânı gibi belirli kurallara bağlanmıştır.

Bu ifadeden anlaşılacağı üzere, ritüel üç gün sürmüş ve ritüelin uygulanacağı kişi gece olunca bir takım görevleri yerine getirmiştir. Büyücü kadın bir takım majik işlemleri sabah, öğle ve akşam olmak üzere günde üç kez bazı dualar eşliğinde gerçekleştirmiştir. Paşkuwatti ritüeli ve diğer Hitit ritüel metinlerinden de anlaşılacağı üzere, Hitit büyü ritüellerinde, ritüelde zaman güneşin doğuşu ve batışına göre ayarlanmakta ve belli bir düzen içerisinde yürütülmektedir.

§2 (I 4-13) (bunun için) tanrıça Uliliaşši'ye kurban sunacağım ve ona üç gün boyunca yalvarıp dua edeceğim. (Karauğuz,2022:136) §12 (II 48-55) Peksimetlerin üzerine uzun paltoları ya da gömleği koyar. (bu eylemi her) gece uygulayacak. Üç gün (boyunca) yapacağım. Her gün sabah (ın erken saatinde) üç kez yakarıp dua edeceğim. Gün ortasında bir kez, geceleyin bir kez dua edip ekmek (sunularıyla birlikte) yalvaracağım (Karauğuz, 2022: 138).

Hititler, kurban sahibinin ritüelin başında banyo yapmasının hem bedeni temizlediğine hem de manevi olarak arındırdığına inanmışlardır. Banyo yapan kurban sahibinin üzerindeki kirliliğin suya aktarılarak kurban sahibinden uzaklaştırıldığına inanmışlardır. §3 (I 14-18) Temiz (bakire) bir kız onları yukarı kaldırır. (Ardından) kurban sahibi yıkanır ve o, onların gerisinden yürür. [] yıkanır (Karauğuz, 2022: 136).

Ritüel metinlerde dikkat çeken bir unsur da sembolik kapılardır. Hititlere göre kurban sahibi bu kapılardan geçerken kötülükleri kapıların gerisinde bırakmaktadır. (Reyhan, 2003:128) Ayrıca bu ritüelde ve diğer ritüel metinlerinde sıkça karşımıza çıkan durum, renkli yün ipliklerinin düğümlemesi ile olumsuz durumun uzaklaştırılmak istenmesi olmuştur. Ritüelde kullanılan diğer majik işlem ise kadınlık sembolü diyebileceğimiz iğ ve kirmanın kapıdan geçmeden önce kurban sahibinin eline verilmesi ve kapıdan geçerken de elinden alınması olmuştur. Böylece iktidarsız olan kurban sahibinin bu yönü kadına benzetilmiş, sonra da kadınlığı temsil eden semboller elinden alınarak iktidarsızlığına çözüm bulmak amaçlanmıştır.

§4 (I 19-29) Sonra onları kırmızı ve beyaz yüne bağlayacağım. Kurban sahibinin eline iğ ve kirman vereceğim ve kapıların altından (geçip) gelir. Kapılara doğru yürüdüğünde iğ ve kirmanı ondan alıp ona bir yay ve bir ok vereceğim ve ona şöyle diyeceğim: "Bak, kadınlığı senden aldım ve sana tekrar erkekliği verdim. Kadın davranışını (üzerinden) at. Erkek davranışını al." (Karauğuz, 2022:136).

Metnin devamında bakire bir kız ile hadım bir erkek sembolik olarak birbirlerine yaklaştırılmış ve bu birlikteliğin dışkı ve sidikten başka bir şey üretemeyeceği söylenerek bu durum kurban sahibinin iktidarsızlığına benzetilmiştir. Böylece kurban sahibinin hastalıktan kurtulması tanrıdan istenmiş, kurban sahibi ise tanrıya diz çökerek yalvarmış ve kurbanlar sunmuştur.

§5-6 (I 30-32, 39-44)... Ona şöyle diyeceğim: "...Bak,... Onun yatak odasına gitti. Bak, ölümlü (olan bu insan) bok ve sidik (ten ibarettir) tir. Seni bulamadı." (Karauğuz, 2022:136). §7 (I 45-52) "Şimdi, bak (yardım için) dizlerinin üstünde geldi ve ey tanrıça tanrılığın aşkına seni arayıp duruyor. Dağda olsan da, çayırılıkta olsan da, vadide olsan da ya da her neredeyse bu adama iyilik(lerle) gel. Yağmurlar ve rüzgârlar gözlerine vurmasın." (Karauğuz, 2022: 137). §8 (I 53-56) "Gelecek ve seni (kişisel) tanrısı yapacak. Sana yer bahşedecek. Sana bir ev verecek.

Sana erkek ve kadın hizmetkârlar verecek. Sana sığır ve koyunlar verecek. Seni adak alan kimse yapacak.” (Karauğuz, 2022: 137).

Ritüeldeki dikkate değer diğer bir majik işlem ise kurban sahibinin adak masasının yanına yatak sermesi ve kurbanlara gelen tanrının rüyasına girerek veya yanında uyuyarak hastalığına çözüm bulacağını düşünmesi olmuştur.

Hititler tanrıların rüyalar vasıtasıyla insanlara isteklerini ileteceklerine inanmışlardır. Rüya vasıtasıyla tanrıdan hayırlı olanı istemek büyü ritüellerinde önemli bir yere sahip olmuştur (Karauğuz, 2022: 43).

§17-18 (III 43-51, IV 1-10) “Saygınlığını görsün. O seni kişisel tanrıçası yapacak. Seni adak alan kişi yapacak.” Ona bir kez daha sofranın önüne aşağıya yatak kurarlar. Peksimetlerin üzerinde paltolar ya da gömlek durur. Onları oraya aşağıya serer. Kurbanın sahibi tek başına uyur. Eğer tanrıçayı rüyasında vücudu içinde görürse ona gidecek ve onunla yatıp uyuyacak. Tanrıçaya dua ettiğim üç gün boyunca gördüğü her bir rüya(sında) ona. “Tanrıça ona gözlerini gösterip dursun mu ya da o, tanrıçanın yanında yatıp uyusun mu?” (diye) söyleyip durur (Karauğuz, 2022: 138).

Sonuç

Büyü, kültürel bir sistem ve bu sistemin temel taşlarından biri olan büyücülerle beraber tüm eski çağ uygarlıklarında olduğu gibi Hitit dünyasında da özel bir konuma sahip olmuştur.

Büyü, Hititlerde tanrıları memnun etme, onlar tarafından verilen cezaları ortadan kaldırma, kötü ruhları kovma ve hastalıktan kurtulma aracı olarak görülmüştür. Örneğin bir hastalık çeşidi olarak iktidarsızlık Paşkuwatti adı verilen bir büyü ritüeli ile tedavi edilmeye çalışılmıştır. İktidarsızlığın diğer bedensel hastalıklardan farkı sosyolojik yönünün bulunmasıdır. Ritüeli gerçekleştiren Paşkuwatti, bu sorununa bir çözüm arayışı ile ortaya çıkmıştır. Bu yönüyle ritüel toplumun psikolojisine katkı sağlaması açısından önemlidir. Büyü sırasında kurban sahibinin eline iğ ve kirmanı verip, ok ve yay ile onları değiştirmesi psikolojik etki yapacak uygulamaların da ritüelde yer aldığını gösterir. Üç gün süren ritüelde kurban sahibi tanrıya adaklar sunarak ve günün belli saatlerinde bazı majik işlemleri gerçekleştirerek tanrıdan iyileşmeyi istemiştir. Ritüellerde büyücüler tanrının nasıl memnun edileceğini bilen ve bu konuda kurban sahibine yol gösteren kişiler olarak görülmüştür. Ritüel sırasında kurban sahibinin yanı sıra büyücü de hastalığın iyileşmesi için tanrıdan yardım istemiştir. Hititler için bu ritüel işlemlerin başarıya ulaşması, ritüelin doğru bir şekilde yapılması ve tanrının ikna edilmesine bağlıdır. Bu koşullar sağlandığı sürece başarısız olma ihtimali yoktur. Bu da Hititlerin büyüye, hastalıkları iyileştirme konusunda sık sık başvurmasının nedenini anlamamız bakımından önemlidir.

YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ: Birinci Yazar %100.

ETİK KOMİTE ONAYI: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

FINANSAL DESTEK: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

ALP, S. (2002). *Hititlerin Mektuplaşmaları*. İstanbul: Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları.

BAŞOL, S. (2014). *Hititlerde Büyü ve Büyü Malzemeleri*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.

CTH: Laroche, E. (1971). *Catalogue des Textes Hittites*. Paris

DİNÇOL, A. M. (1985). “Ashella Ritüeli (CTH 394) ve Hititlerde Salgın Hastalıklara Karşı Yapılan Majik İşlemlere Toplu Bir Bakış”. *Belleken*, 49 (193), 23-35.

FRAZER, J. G. (2004). *The Golden Bough (Abridged): A Study in Magic and Religion*. Digi-reads. com Publishing.

KİRMAN, M.A. (2011). *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Rağbet Yayınları.

KUB: Keilschrifturkunden aus Boghazköi, Berlin.

- MALINOWSKI, B. & ÖZKAL, S. (2000). *Büyü, Bilim ve Din*. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- REYHAN, E. (2003). "Hitit Büyü Ritüellerinin Uygulama Şekilleri Üzerine Bir İnceleme". *Archivum Anatolicum*, C.6 (2).
- REYHAN, E. (2008). "Eski Anadolu Kültüründe Büyü ve Büyücülük". *Gazi Akademik Bakış*, C.2 (3).
- REYHAN, E. (2021). "Hitit Örneği Üzerinden Eskiçağ'da Toplumsal Yapı ve Büyü İlişkisi". *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 40 (70), 1-52.
- REYHAN, E. & CENGİZ, T. B. (2016). "Başkent Hattuşa'nın Şifacı Kadınları: Büyücüler" *Geçmişten Günümüze Şehir ve Kadın I*, 105-113, Samsun: Canik Belediyesi Yayını.
- SÜEL, A. (1985). *Hitit Kaynaklarında Tapınak Görevlileri ile İlgili Bir Direktif Metni*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- ÜNAL, A. (2006). *Elemterefiş, Hititlerde ve Çağdaş Anadolu Kavimlerinde Büyücülük*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayıncılık.
- KARAUĞUZ, G. (2022). *Hititlerde Büyü ve Ayin*. İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- ZORBAZ, K. Z. (2013). "Yabancılarla Türkçe Öğretiminin Tarihi Seyri". *Yabancılarla Türkçe Öğretimi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.